

INTERVJU

Oaxenbor

TOREKÄLLBERGETS MUSEUM

Intervju med gamla Oaxenbor

Sven Karlsson

Lisa Karlsson

Hösten 1974 -09-10

26 sidor

Utskrift från band 45

TOREKÄLLBERGETS MUSEUM

Intervjuad av Carl-Henrik Ankarberg

Band nr 45

Intervju med:

Sven Karlsson, född 1907-04-20

Lisa Karlsson, född 1907-03-26

NN: Maria Karlsson, å hur länge va hon lärarinna ute på Karta?

LK: Ja de törs ja inte säja hur länge hon va, ja säjer de att man skulle ha tat reda på mycket sånt därnt innan dom gick bort.

SK: Ja vet att när vi va där när morbror Axel kom från Amerika, då tala han om, han va ju där i 40 år, i Amerika, då tala han om den där stenmurn å då bodde dom där i Charlottendal, när han kom hem från Amerika de e många år sen, då hade han vart där i 40 år.

NN: Charlottendal va va de för nånting?

SK: De va skolan de, skolan på Karta.

NN: Den låg rätt ensligt ute på nordöstra sidan.

SK: Ja där låg den, grunden syns ännu.

NN: De va ingen stor skola så där?

LK; Nä de kunde den inte vara.

SK: De va väl, de va väl bara barna på Karta?

LK: Ja, de va de.

NN: Då kanske jag får börja å fråga fru Karlsson lite grann om hur livet va när ni va barn ute på Oaxen? Jag kanske får be fru Karlsson sätta sej här, för de hörs lite bättre då.

LK: Ja de e väl inte mycke att säja om.

NN: Vilket år e fru Karlsson född?

LK: 26 mars 1907.

NN: Jaha, å var nänstans bodde föräldrarna?

LK: Ja dom bodde i huset som är intill affären, de va ett rött hus, ja Paradiset hette de.

NN: Hur stor lägenhet ...?

LK: Ja de va bara rum å kök, på övre södra bodde vi tille n början sedan flytta vi ner till mitten sedan.

NN: Va de rum å kök i alla lägenheter?

- LK: Jaha, å inte vatten å inte avlopp å sånt där.
- NN: Jag förstår. Hur många familjer bodde i Paradiset om man tänker?
- LK: 2, 4, de va väl 5 tror ja, 6 stycken bodde dom, nu e de omgjort.
- NN: Ja dom har ju slagit ut väggarna nu så att de har blivit större.
- LK: Sen bodde vi därnere där Eva Karlsson bor, där bodde mamma å pappa, de flytta dit 1917.
- NN: E de stugan som kallades för Baracken?
- LK: Ja just den, dänenere.
- NN: Hur stor va familjen, va de flrea syskon?
- LK: Jaha vi va, vänta nu, 2, 4, 6 va vi, 2 dog i spanskan.
- NN: 4 barn å 2 vuxna då i familjen eller va de 6 barn, så va de 8 i familjen me pappa å mamma. Hur fick ni plars me familjen?
- LK: Ja de va till att trycka ihop allihop de. Vi hade en liten soffa som inte va längre än så här, me nära hjortar på, där låg vi tre stycken i den, så då fick man inte ha stor sängplats som dom har nu inte.
- NN: Ja ja förstår att åtta sängar de får man knappast plats me, om de skulle vart en säng sör varje.
- LK: Nä de gick ju inte, pappa å mamma låg iköke.
- NN: Hade mor nån vävstol i lägenheten?
- LK: Neej, de hade hon inte.
- NN: Va de vanligt annars att fruarna vävde?
- LK: Jaa de gjorde dom ja, ja nog vävde dom men inte, de va senare de när vi börja på, för dom hant ju inte till när dom va så många.
- SK: Ni vävde ju handdukar å allting.
- LK; Ja de gjorde vi både handdukar å mattor å sånt där, när vi vart lite större.
- NN: Ja de förstår ja. Varifrån fick man mat å dryck?
- LK: Ja de fanns på affären, affären fanns där.
- NN: Va de i samma byggnad?
- LK: Ja de va samma byggnad, ja har kort utav de, de sitter väl därinne.
- NN: Vem va de som hade affären när fru Karlsson va barn?
- LK: Han hette Karlsson, Knut Karlsson hette han.
- NN: Va de far till Idus?
- LK: Ja de var far till Idus, å han lever ännu har ja hört.
- NN: Ja han lär bo i Sundbyberg.
- LK: Ja just de, vid Solna där ute. Ja har träffat honom, min yngsta syster bor i Solna å då hr ja träffa honom där nångång, de e mång år sen nu.

NN: Ja jag ska åka å besöka honom å göra en intervju sp småningom, omm förr i tiden. Var arbetade pappan me?

LK: Han va förman på bruke.

SK: Här e ju hanses pensionsbrev, men de e väl inte mycke ...?

NN: Ja de kan nog va intressant å se. Vilket år gick han i pension?

LK: Ja tror de står här?

NN: 1942 jaha. Jag skall ta å läsa in de: Förman Gustav Reinhold Karlsson på Oaxen, född den 8-10 1873 å anställs i Oaxens tjänst sedan den 10-10 1889 såsom förman sedan den 4-10 1910. Ådrog sig under senaste vintern kylskador vilka gjorde honom oförmögen till arbete. Han har senaste tiden åtnjutit en avlöning av 250 Kr per månad plus indextillägg jämte fri bostad om ett rum å kök, fritt lyse å vedbränsle. Det beslöts att med början 1-8 1942 bevilja Karlsson en pension av i kontant kronor 100 per månad, låta honom behålla hittillsvarande naturaförmåner samt likaledes inneha den bostad vilken han de senaste åren bott.

Stockholm som ovan Axel Norman, daterat den 6-10 1942.

Jaha, va de vanligt att bruket tog hand om sina pensionärer när ni va barn?

SK: De gjorde dom väl inte. Dom fick ju bo i en kammare.

NN: Dom som va oförmöga att arbeta, skickades dom iväg till ålderdomshemmet på Mörkö eller...?

LK: Nä dom fick väl bo kvar så länge dom kunde förståss i en kannare. Min mormor bodde därute, men hon fick min mamma ta hand om, hon hade ett litet rum där, hon fick ju hjälpa henne. De e inte som de e nu inte.

NN: Var nånstans bodde mormor?

LK: Hon bodde i den där Svalan, där nere, de däf lilla huset därnere.

NN: De va två lägenheter där nere, två rum snarare.

LK: Två rum ja, hon bodde i norra ändan i enrumme, sen kommer ja inte ihåg vem som bodde i de andra.

NN: Vad hette mormor?

LK: Maria Karlsson.

NN: De va Maria Karlsson, å de va hon som kom från Karta?

LK: Ja hon kom från Karta, å ifrån Karta till Oaxen, men mamma va född på Karta, de står där. Pappa va född på Oaxen.

NN: vilket år föddes...?

LK: Hon va född den 11-10 1876.

NN: Står de när mormor va född oxo?

LK: Nähej de står inte oppskrivet, de har ja inte forska nåt i de.

NN: Kommer fru Karlsson, har fru Karlsson hört var var på Karta dom bodde, om de va i de där stora huset som stod kvar rätt länge, bodde dom i Charlottendal?

LK: Ja i Charlottendal bodde dom.

NN: I skolan?

LK: jaha.

NN: Va de många familjer som bodde på Karta, har dom...?

LK: Jaa, de vet ja inte, kan inte säja, men de va väl bra många där.

NN: Om vi då går tillbaka till Oaxen å till fru Karlssons fader, han börja
började hantjänstgöra som förman eller arbetade han dessa för innan?

LK: Han arbetade väl då först, sen börja han som förman sedan...

NN: Va han förman för ugnarna eller för berget eller...?

LK: Kan du säga vicke hanva?

SK: Ja de både ock.

LK: Både ock ja.

SK: Han va ju länge vid Sibirien dom kallat, å sen skötte han ugnarna.

LK: Skötte ugnarna ja.

NN: Så då hade han en högre ställning än arbetarna så att säga, somförman?
Så han kom mellan bruksledningen å arbetarn. Fanns de flera förmän eller
va de en förman då?

SK: Ja se en va de väl, en på västra sidan som skötte utlastningen då.

LK: Ja de va de.

NN: Va hette han, kommer ni ihåg de?

LK: Emil Persson, far te Eva.

SK: Sen kom han Gustaf Gustavsson.

LK: Sen kom han Gustav Gustafsson, ja.

SK: Så dom va vä tre då?

NN: Va både Emil Persson å Gustav Gustavsson på västra sidan eller..?

SK: Nää, Gustav Gustavsson va i Kroken, där börja han.

NN: Bröt man i Kroken då när fru Karlsson va barn?

LK: Jaha de gjorde dom å likadant framme där, där vid gruvan där.

SK: De va Sibirien de.

LK: Ja just de å likadant i Kroken , å på västra sidan oxo där bröt dom
vid utlastningen där.

NN: Sådå den sten som bröts på västra sidan, den brände man inte i eom egna
ugnarna?

SK: Dom gick till Norrlandshamnarna å till järnbrukena å till Ljusne t e x
Ljusne Järnverk där gick de mycke, mycke å mycke men de gick ändå dit.

NN: Hur många va ni som lastade ut där på västra sidan ungefär va de en
stor arbetar...?

SK: De va väl olika va de fanns för lastning, då fick dom göra allt möjligt
då, men ... tjugo man tror ja.

NN: Va de extraarbetare eller va de speciellt avsedda arbetare som skötte
just den lastningen hela tiden?

SK: Nää, man sökte arbete å sen fick man ta de som man blev beordrad till
de va de som va aktuella, vart kalk. Kom de en stor båt å skulle lasta kalk
eller skuta som de va på den tiden, då kom de order bara, att du å du ska
fram å lasta kalk, så va de bara å hoppa iväg dit.

NN: Vem va de då, va de inspektorn eller ...?

SK: Ja de va inspektorn, Lindell hette han förresten, han va ju
me mycke ute å så där så han basa förståss, han va ju som själva chefen han.

NN: Hur många basar fanns de, de va för ugnarna då?

SK: De va dom där tre.

NN: De va dom där tre förmännen, så de va samma, ja ja förstår. Jobba ni
i nåt lag när ni va på västra sidan?

SK: Ja de va ackord då förstäs.

NN: Hur många jobba ihop, va de två å två eller...?

SK: Två å två.

NN: Drog vagnarna för hand nere?

SK: Ja o ja.

NN: Så dom hade inte häst som drog vagnarna?

SK: Nä inte där inte. De hade dom från brottet i Kroken å till ugnarna,
hade dom häst som drog då.

NN: Jaha, va de innan lokomotivet kom till?

SK: Ja de stämmer.

NN: Va driften igång året runt på den här tiden?

SK: Inte alltid, ja vet till jul stängdes ugnarna på 1926 då ja jobba där
men så kom dom väl igång så småningom förstäs, sen fick dom ju gå å schakta
jord. Vi fick ju sluta vi som va nyanställda, men dom som va gamla i jobbet
dom fick väl gå å schakta jord efter nyår å så där.

NN: Gå å skrota å göra allt möjligt.

SK: De skulle ju schakta jord ovanför bergen, så då fick dom gå på
de då.

NN: Ja jag förstår de. Va de vanligt att dom arbetarna som bodde på Mörkö
å i Sorunda, att dom permitterades tidigare än jobbarn som bodde på Oaxen?
Så ni hade företräde?

SK: Ja de va nog så, dom betraktades som ordinarie dom som bodde på Oaxen,
men de gick ju bort så småningom. De gjorde de samma va dom bodde, så va de
de samma. I och med det att fackföreningen vart, fick inflytande å så där
vidare så vart de ju de.

NN: Va de annars nån motsättning bland arbetarn som bodde på Oaxen å dom som bodde på Sorunda å Mörkö? Tittade lite snett på varandra?

SK: Ja de va väl inte mer än va som va bruklit förr. Så fanns de gårdar å byar å socknar å så där vidare, så va de ju alltid förr. Så att Oaxen de va ju en kategori för sig å Mörkö för sig å Sorunda för sig o s v.

NN: När märktes de i arbetet oxo att man så att säja, att man höll ihop lite mera, som, som bodde på ...?

SK: Neej, inte annat än på skoj, kan man säga, men annars va de ju så att kom de en nybörjare så skulle man ju prova han, de va många som sluta för den saken skull, de va många som inte klara sig.

NN: Hur prövades dom då?

SK: Jaa, man last kalk t e x så kördes de ju hårt, lasta då i en kärra så här å kärra ut på en planka å tippa i en skuta, de va ju högt ibland å så en planka då, en bred planka då, de va ju inte så lätt för den som va ovan. Men dom som va vana kila ju.

NN: Prövades dom nykomna arbetarna?

SK: Ja i regel så fick dom ju sämsta kärran å sämsta platsen, å sämsta skyffeln å

NN: De e väl ofta så på arbeten, nybörjare.

SK: Jodå, men de va ju så överallt så de va inte bara där, men de va så ju. Å likadant va de ju i berget, sämsta platsen, sämsta grejorna å ... de fick ju nybörjarna. De va ju helt naturligt att den som va van, han visst ju var han skulle hoppa in.

NN: Jo de klart. Va många släkt me varann ute på Oaxen, hur va de ...?

LK: Jo de va de nog, många va ju släkt så. Ja hade farfar å farmor, farmor va ju död tidigt, men farfar levde ju då

NN: Var bodde farfar som äneman då nänstans?

LK: Ja han bodde i, oppe i Paradiset, på samma överbvåning där ?? bodde dom bodde mitt emot varann där.

NN: Flyttade han dit som äneman eller bodde han där?

LK: Han bodde där å hushälla min faster åt honom, hon va ogift hon.

NN: Var de annars mycke samhörighet mellan släktingarna, man umgicks?

LK: Jo då, ja tyckte nästan att då man va barn, de va mycke, att dom hållde mycke tillsammans dom som bodde där på Oaxen, på hela ön va de så om kvällarna kunde man gå å sätta dej på en trappa, å de kunde va fullt på en trappa där med folk, børna sprang å lekte kring dom å så de va gemytligt förr.

NN: Fanns de nån motsättning så att barnen på norr titta snett på barnen på söder så att de va ...?

LK: Nej de tyckte ja inte, de va de inte, men dom hållde dej för de mesta

där framme, å vi på söder vi höll ju oss för oss då, men annars så lekte vi tillsammans allihopå.

NN: Men barnen lekte närmast hemmet så att säja?

LK: Jaa de va de.

NN: Ja va fanns de för nöjen å lekar?

LK: Ja de vanns inga såna lekar, de fick en ju hålla på själva. Peta pinne som vi sa å kurra gömma sprang en å sånt där.

NN: Peta pinne, va va de för nåt?

LK: Ja man gjorde en grop i marken så hade man en pinne, en liten pinne å sen en stor, så slog man den där stora pinnen på den där å så skjussa iväg den.

NN: Jaha, som en hävstång då?

LK: Ja, så hoppa man hage, de gör dom väl nu me kan ja tro, ja har sett dom rita därute.

NN: De e nog samma lekar fortfarande. Då har fru Karlsson gått i skola ute på Oaxen?

LK: Ja just de.

NN: Vem va de som var lärarinna då?

LK: Jaa ..., hon hette, Stenbäck hette hon väl, som va då, å så va de Flodmark hette han, ifrån ⁹⁶Vinäker eller va han va ifrån, som kom sedan.

NN: Va skolan uppdelad då på småskola å folkskola eller va de bara en ..?

LK: De va bara en å sen va de man fick gå på förmiddan eller eftermiddan då.

NN: Vilka gick i allmänhet på förmiddan?

LK: Dom stora gick ju på förmiddan för de mesta, De va alla klasser dom hade i dendär skolan.

NN: Va de inte svårt å lära dej nånting när det var allåårskullar då?

LK: Ja de va de.

NN: Satt ni på nåt sätt i skolan, grupperades ni i varje årskull då?

LK: Ja, de va ettan å tvåan å så.

NN: Va de bänkraderna?

LK: Ja vi hade bänkar me lock som vi hade grejer i, så vi satt två å två så där.

NN: Per årskull då?

LK: Ja just de.

NN: Så de va två kamrater från varje. Va undervisningen bra i skolan?

LK: Jo de va den ju, visst de, de va ju inget att tala om.

NN: Så lärarna va bra?

LK: Ja, den den sämsta va väl den där farbrorn vi hade sen.

NN: Flodmark. Växlade lärarna mycke eller?...

LK: Nä dom va kvar.

NN: Vilket år gifte ni er?

L: Ja, 1928 den 18 augusti.

NN: Och var bosatte ni er då nånstans på ön?

LK: I Slottet. Då hade vi vara ett rum å kök då me.

NN: Fanns de några lägenheter då i Slottet som va större, som va 2-rummare?

LK: Nää, på övre botten va de bara ett rum.

NN: Hur många familjer va de då som bodde i Slottet när ni va nygifta?

LK: Tio stycken va de väl.

NN: De va tio lägenheter? Va dom familjerna då på 20-talet mindre eller större så att säga antal barn, än när fru Karlsson va barn eller ...?

LK: Dom va mindre sen.

SK: De va väl ingen som hade mindre än tre barn?

LK: Nää, men Jansson hade väl fler, men inte i Slottet väl?

SK: Ingeborg hade väl tre?

LK: Hon hade tre, å så va en som hade två, å en som hade en.

SK: Tyra hade två å Kurts hade två, å vi hade två. Elin å Janne hade en.

LK: Så de va inte så stora familjer i de husena, nej de va de inte.

NN: Uppvärmdes lägenheten med kakelugn?

LK: Kakelugn å vedspis.

SK: Sen va de ett ungkarlsrum oxo plus dom där lägenheterna i farstun ve du vet emellan...

LK: Ja visst de va de.

NN: Va de på nedre botten eller?

SK: Ja på andra.

LK: Ja på andra mellan våran lägenhet å sen deras pappa.

SK: Gubben Glans.

LK: De va han Ivar Glans som jobba där, han bodde i ungkarls å hanses bror.

NN: Så va de då tio familjer plus ungkarlsrum?

LK: Ja.

NN: Va de fri ved som ingick i ...?

LK: Nää, inte då när vi bodde där.

SK: Nej inte vi vanlia arbetare, dom hade inte fri ve.

NN: Va bostaden fri?

SK: Nej vi betala fem kronor i månan i hyranär vi gifte oss.

NN: Fanns den här bagarstugan nere i källaren eller på nedre botten fort-farande?

LK: Ja den fanns.

NN: Användes ~~dén~~ mycke?

LK: Nej de bakas aldri menas vi bodde där, i den, sen vart den ju riven sedan. De va långt före de, de va när en annan va barn, då baka dom där.

NN: Fick fru Karlsson föräldrar som bodde i Paradiset gå över till Slottet å baka eller fanns de en i Paradiset?

LK: De fanns i Fattigstugan där, mitt på gårn, den som e grön den där, där va de bagarstuga där nere. Å de va tvättstuga å bagarstuga ihop så att de när dom baka fick dom inte gå dit å tvätta inte.

NN: Å den fick alla familjerna på söder använda?

LK: Ja dom fick gå dit å tvätta å så.

NN: Va de nåt schema som kontoret gjorde upp?

LK: Nejdå, dom fick väl gå dit när de va ledit bara, då hade dom en gryta en sån där me tre fötter på å fick koka tvätten i den å byka i.

NN: Sköljde man, hade man sköljkar som man sköljde i?

LK: Nej ner i sjön fick man gå ner, fick en göra när vi va gifta me, å så fick dom ju handtvätta.

NN: Fanns tvättstugan nere på västra stranden då eller ...?

LK: Ja den fanns sedan. När vi gifte oss fanns de en tvättstuga, en gammal där framme. Dne där röda lilla först, sen byggde dom en där andra som e brevi som tvättstuga, men då fick vi köra från söder å fram me våra kläder å tvätta där framme. Fick bära in vatten ett tag å så ut i sjön å skölja.

NN: Ja, var fanns de pumpar, vattenledningar?

LK: Pump fanns de ju där ve, om man säger där ve bolaget har sin vebo, den där stora långa vebon. Där va de ju en pump, då fick en gå dit.

SK: Västra sidan ve bryggan där, alldeles ve pumphue direkt, söder om pumphuse.

LK: De finns en platta där den varit, de syns ju bra. Där finns de en sån där gärdspump.

SK: Sen fanns de en gärsplast till på söder, nedanför Fattigstugan öster där nedanför lekplan. Där va de en som lekplan e nu.

NN: Va de dom två pumparna som skulle betjäna ...?

SK: Nä då. Då fanns de en pump oppe som dom kalla då Tyska Berge, den ligger innanför gamla kontore.

NN: Ja, jo jag tror jag vet ungefär var den ligger om man tittar på den här kartan så åå?

SK: Ja innanför där fanns de en borrad brunn i berge, ganska djup.

LK: Ja men va kontore inte me där då?

NN: Nej, inte på den här kartan.

LK: Men vi hade je de framme. Ligger de väl kvar haärlinne?

SK: Ja i alla fall där innanför hade dom en brunn, så hade dom en tank ovanfördär, som dom pumpa upp i där, sen va de självtryck.

SK: De fanns int en kvar på söder, å den va --ä-- på norra ändan av ...

NN: De där Paradiset hette de väl?

SK: Mellan arkivet å Paradiset i backen där. Där fanns den, de va de enda vattne, men de vattne var gansk salt.

NN: Jaha. Om vi går över till de du arbetade med. Du började som sagt, du berättade om de här med lossning å lastning. Hur ?

SK: Ja börja med å lasta kalk, de gjorde ja väl i 14 dagar, De va alltid så att i regel så va ladan full på gårn med bränd kalk. Å sen när isen lossa å skutorna vaknæ till då kom dom, å då skulle de lastas kalk.

LK: Här e ju kontore som va förr, de där. Å därinnanför skulle de väl va?

NN: Tyska bergef, jaa. Jag förstår.

LK: De va ju skolan där.

NN: Mmm... jo de känner ja igen.

LK: Så va de ju lägenhet där.

NN: Ja, du berättade då om kalklastningen.

SK: Å då kom de som sagt skutor från Småland å alla dom där kalkskutorna å då skulle dom ju lasta. De kunde va ganska många, ligga på törn.

NN: Låg dom utanför varann, eller låg dom längs me?

SK: I regel utanför varann, så här. Å så då fick vi börja lasta kalk. De första ja gjorde när ja lasta kalk, kärра kalk, å de höllt ja väl på me i 14 dar i ett körs. Sen fick ja gå, för då börja man på å kunna de där då ... blev inkörd, Då fick ja gå till västra sidan å lasta grovsten på Liljeholmen. Sen va ja väl där hela sommaren ända på hösten. Då va de kolstrejk i England då, å då lossa vi ve. La om ugnarna till ve, då lossa vi ve till ju minns ja.

NN: Hur lång va arbetestiden? ~

SK: De va 8½ timme utejobb, men ugnarna va de 56 timmars vecka.

NN: Tre-skift då?

SK: Ja tre-skift, Men när ja ble gift så dröjde de inte länge förrän ja fick gå till ugnarna, Så ja va väl yngst uta alla på ugnarna ett par tre år.

LK: Jaa, de va du väl.

NN: Hur många va ni vid ugnen?

SK: Två uttagare å en eldare.

NN: Jaa...

LK: Å skifta då.

SK: På varje skift.

NN: Va de eldaren som bestämde om hur mycke..?

SK: Ja de blev ju så, han va ju där oppe, han såg å sa till när de va bra. De va väl bara så dom betrakta sig som basar, de där eldarna, de va väl självtage.

NN: Så eldarna hade inte mer inkomst?

SK: Jo han hade 5 öre mer i timmen.

NN: Jaa. Va du uttagare då?

SK: Ja, men de va bara första tiden. Första sommaren ja gick på ugnarna. Annars va ja eldare.

NN: Vilka ugnar har du arbetat på huvudsakligen?

SK: Jaa, som extra?

LK: Trean.

SK: som ordinarie har ja väl börja på trean, sen va ja på fyran, sen va ja på sexan. Men sen som extra va ja på allihop. Dom kom ju efter en om kvällarna.

NN: Ja, ja förstår. De va alltså om de fattades nån?

SK: Ja de hände ju ofta att de gjorde. Så va han ju in, Lisas pappa ugnsbas, å han kom in om kvällarna kanske, å va trött å orka inte springa å få tag i nån. Å då kom han å sa åt mig "du får gå ut, de fattas en där", å då va de ju bara te å gå de.

NN: Arbetade man under ett pass vid ugnen, va de..? Fick man passa hela tiden eller kunde man koppla av emellanåt?

SK: Ja de kunde man ju om de gick bra, då kunde man koppla av, men man kunde få arbeta hemskt, så man knappt orka gå hem oxo.

NN: Va va de för arbete som då kunde hända vidugnen?

SK: Ja, om de va för varmt t ex eller dålig sten, så kunde de fastna. Vi hade ju långa spett, då fick man ju spetta.

NN: För hand då?

SK: Jaa, å de va ganska jobbit.

NN: Hur skedde sotningen alltså slaggning av karburatorn? Va de mycke..?

SK: Slaggningen de va ju för hand då. Fick man ju spetta opp, slejsa opp. Sen fick man ha en krok, dra dän slaggkockorna å peta fyren tät, å sen stötte man den tät oppifrån, sen fyllde man på, de va ju på ...

NN: Va de ofta man fick slagga?

SK: Ja, 2 gånger på skift, för de mästa, men de kunde man få lov å göra en liten extra rensning om de va dåliga kol.

NN: Jaha, på vilket sätt? Täppte kolen till eller ...?

SK: De slagga för rosterna, de va ju planrost --så här--.

NN: Ja, som ett galler då eller...?

SK: Jaa, de va de kan man väl säja att de va. Men de va ju fyren, va konstruerad på ett sätt ... Korta drag ... De va ju så att man säger att väggen va in te ugnen, så här. Å de här e oppe på - ner så här -, sen gick den ju - så här då - alltså de va väl liten botten här - sen gick den ju så, i trappsteg så här - så att rosterna låg så här -.

NN: Jaha.

SK: Så, å sen va påfyllningen här. Å de betydde ju de att om man fyllde kol här - då blev rasvinkeln lika med de här...

NN: Jaha.

SK: Då blev ju fyren - sen va intaget här då till ugnslivet.

NN: Ja, ja förstår.

SK: Då blev de ju samma avstånd där, å där, Men de förstod inte senare tiders mänisker, sedan när de reparerar så sätter di påfyllningen här. De blev ju de att då blev de ju så. Då blev de ju inte så..., å då blev de ju här, brann opp å, då brinner ju gaserna opp å utan de var ju genialt.

NN: Så att, när de då skulle slagga, var de här nere du hade spettet...

SK: Slagga opp ända in te botten ordentligt, för de satsade ju på unnan för unnan de.

NN: Fanns de en öppning i botten på eldstaden där man kunde få ut ...?

SK: ... Sen stötte man ner härifrån då - så här - å plocka ner så här, sen fyllde man på så man fick den där - å så sotningen, de satt en lucka här

NN: I eldstaden?

SK: Å den satt mitt för intage här - så där fick man ta en raka då å dra dän. Först pejla man ju då i dom här ...

NN: Gluggarna då?

SK: Ja, de va ju: Om de här e bryggan här, så går ju... gick dom ur så här då. Å sen kom spettgluggarna in te buxlivet - så här - å då pejla man ju i dom här opploppena, ner så här. Hade man en järntenn som man värmede, den fick man pillra ner där å snurra ner - så här - lite. Hade man ner sote där, å sen fick man raka de här. Men på senare tid, sen då blev de ju luft -- men de va så här.

NN: Va kallades den där ugnstypen för?

SK: Ja de va Farnehemska (.....??) ugnar.

NN: Farnehemska , jaha.

SK: De va ringugnar alltså, med pelare i.

NN: Va dom bra å arbeta med?

SK: Ja tungarbetade ~~med~~ nutiden förstås., de va dom ju.

NN: Gav de bra?

SK: Dom där kammarugnarna å dom där Iföugnarna va mycke mer lättarbetade. De va dom. Brände bra kalk de gjorde dom. Kapaciteten va natuvis för liten enligt nutiden, men enligt dåtide va dom... eller tide före de, va dom väl bra, då börja dom väl alla redan bli för dåliga.

NN: Dom som fyllde ugnarna va de dagsarbete, eller va de ...?

SK: Ja de va dags. Två-skift gick de då, förmiddan, eftermiddan - ja de gjorde de.

LK: Ja, de tror ja de gjorde ja.

SK: Ja de gjorde de.

NN: Va de från klockan 6 till 12 å från 12 - 6?

SK: Sex te tie, de blir två-skift då.

NN: Ja just de. Hade fyllaren lika mycke betalt ~~som~~ uttagaren?

SK: Ja, dom hade timpenning.

NN: De va timpenning?

SK: Och sen blev de - de att genom de att uttagarn jobba 56 timmar så tjena han ju lite mer.

NN: Jo de förstår ja.

SK: Jo men gjorde inte fyllaren de oxo?

LK: Jo, men de gjorde dom väl, dom arbeta på söndagarna dom me?

SK: Ja de gjorde dom, dom jobba lika mycke.

LK: Jaa, åtminsone då. Sen vart de väl nå annat förstås, när ni hade flicker?

SK: Ja, men dom va i alla fall nära som måste jobba. Men då kanske inte alla jobba.

LK: Nähä, de gjorde dom inte.

NN: Fickor - hur då, på vilket sätt?

SK: Ja de byggdes, timras opp flicker me en slänt -- så här --

NN: I ugnen?

SK: Nä, utanför ugnen. Alltså: om de här va fickan här -- så va de spår här sen -- å sen fanns de hundgropar här vid varje ugn -- så här --. Å så rev man ur dom här flickrännerna här då, å i dom här vagnarna som stog på villespårena(.....??) -- å sen körde man fram den mitt för, å så tippa man den här --.

NN: Ha, så då förstår jag.

SK: Å sen va de en oppkörning då på den här -- räls som man kördeopp på å tippa dom där under veckerna, så skulle dom där fickerna va fulla -här-.

NN: Hur många fickor fanns de?

SK: Ja de fanns bara en till dom där ugnarna, fast den va de olika fack i förstås, men de va bara en ficka.

NN: Va de ett väldit riskabelt arbete, hände de mycke olyckor i arbetet?

SK: Jaha, de e klart de gjorde de väl, men de va många gånger kanske, ja de e klart ... Ja vet då tillfälle då de va självförvällat, men visst va de väl riskabelt, de e klart. De va ju tungdrift då, tunga grejer, å varm eld, å brände sig gjorde man.

NN: Hur länge höll du på, arbetade med ugnensdriften då?

SK: Ja ja minns inte när de va ja sluta me de. De va ju Ärnström som kom å vart bas. Då ville han ja skulle bli ugnssreparatör, bara för att de vart ju krig, å då eldades de me ve, å dom vart ju stannaſ dom ugnarna. Då slog man sönde den där grova ven, slog man sönder fyrarna så mycke - slog sönder när man la in, De va ju långa lucker då som - så här långa - som ve, som famnesveträn, meter, va mer - å så va dom så där breda -, å så där öppna man å så la man in ven där. For ju illa som sjutton, de måste vara mycke reparationer å så.

NN: Kunde man ha dom där rosterna kvar?

SK: Nä, inte rosterna.

NN: Dom fick man ta bort då?

SK: Ha, då blev fyren så här, så va de ett galler här i botten så att - här va de ett galler - nere då - en slagg ...

NN: En asklåda då?

SK: Där inunder. Men så de här väggarna ble sönderslagna, likadant bryggerna in här.

NN: Ugnkanaler då?

SK: Ja vart sönderslagna me, de vart mycke och bottnarn gick slut. Så då vart ja ugnssreparatör.

LK: Ja de vart du innan vi flytta opp i lägenheten där oppe, i en tre fyra år, innan vi flytta dit opp dit.

SK: Å då fick en ju göra lite av varje. Ja mura t o m öppna spisar.

LK: Gille ja.

SK: Den oppe i bostade i Gille har ja mura. Å den som Elsa Delming(Deleby) har. Visst va de nån mer? Kåken på södern, den där röda kåken längst på södern, de ha ja putsa utvändigt.

NN: Läroverket?

SK: Ja den ha ja putsat.

NN: Hur e de under, e de knuttimrad eller e de stående?

SK: Nä, de vet ja verkligen inte, jo men trä e de.

NN: De e träbygge då. Men slottet lär vara av tegel?

SK: De e tegel. De e gammalt tegel från Tyska ugnen som dom kallart. Där på västn sidan, där Glans o Backström bor, där låg de en ugn, å den rev dom å så byggde dom Slotte.

NN: Varför kalldes den för Tyska ugnen?

Sk: Ja de va väl en Tysk konstruktion, Den va visst aldri så bra, vart visst aldri så lyckad.

NN: Va har du mera arbetat med då?

SK: Ja, så va ja väl ugnssreparatör då i en fyra, fem år.

NN: Hade du något mera i lönen då, som reparatör än den som ...?

SK: Jaa, de fick ja väl kan ja tro, de va ju Värnström som ville ja skulle bli ugnsbas ett tag.

NN: Va de för alla ugnarna?

SK: Jaa, de va de väl förstås.

NN: Hur många ugnar va de drift då?

SK: Ja de va trean, fyran, femman, sexan , sjuan å sen kom ju åttan.

NN: När byggdes åttan, va de in på 40-talet, 50-talet?

LK: De kommer ja inte ihåg.

SK: De kommer ja inte ihåg när den byggdes.

NN: Men ettan å tvåan va dom tagna ur drift? Dom har du aldrig arbetat på då?

SK: Nej, de har ja inte. Tvåan revs första året ja va där, kommer ja ihåg, men ettan har ja vart å jobba me, för den gick under veeldningen då till -26 på hösten när kolstrejken va, då gick den. Den vart ommurad så den blev eldad me ve där ...Där va ja å jobba extra, men de ska va 1883 elle -93 som den e byggd.

NN: De ska var en gammal sak?

SK: Ettan, men dom andra kommer ja inte ihåg.

NN: Dom här övriga alltså fyran, femman å sexan, Farnhemsgnarna, är de samma sort som ettan å tvåan?

SK: Ja, de e de samma.

NN: Konstruktionen den här koniska?

SK: Ja, just de de e rätt.

NN: Sen har du förestått förrådet?

SK: Ja, ja vart fäl de sen, förrådet å inköpningen.

NN: Hur många va de som jobbade då med förrådet, va de bara du själv som skötte allt?

SK: Ja de va bara en som jobba i förråde, å en gubbe som hette Kalmarpelle kalla dom honom, De sista fyra åren va de väl, då va ja ner på storakontore därnere, dom ville ju dra in på alla småkontor, så då va ja därnere. Men de va ju sämre på sätt å vis, man fick ju springa mellan kontor å förråd så mycke. De intressantasteva ju inköpena, de va ju ganska skojit, komma i kontakt me mycke folk, som man har nytta av än ida. Man kommer in i Södertälje t e x, i dom där affärerna så, å de känner igen en ju.

NN: Va va de ni köpte in mest, va de förbrukningsmaterial, va de verktyg?

SK: För de första va de ju smörjolja å eldningsolja, bensin å fotogen å allt sånt där. Sen va de virke å byggnadsmaterial å förbruknings-^{vare} uta alla möjliga slag, stål å tegel å allting.

NN: Härbärgerades allt i förrådet eller ...?

SK: Ja, inte järn de fanns där framme, å på den tiden va de ju ganska noga. Nu går de ju på Guds försyn. Ja va inne i förråde å titta, de såg hemskt ut. På den tiden va de noga. De kom ut revisorer de kom ut 2 gånger första tiden. Dom va noga som tusan. De gällde då å kunna redovisa. Jo men nu då e de ingenting. Ja vet inte hur dom kan hat sådär?

NN: E de ingen ordning, ja har inte vart där så?

SK: Oj, oj herre Gud. Ja va in i förråde i somras, va in å titta. Ja sa just de "hur kan ni hat så här"? Ja sa dom, "du e inte här å kan greja". de e klart de finns inge folk, de e ju de att de ska lägga ner, annars så finge de väl bli nå annat. Han Bengt Persson som har hann om de där, de e en duktig karl å bra karl å ha me å göra (.....) kamrar där.

NN: Va de mycke aktiva föreningar ute på Oaxen på den tiden?

SK: På den tiden va de ju de.

NN: Har du själv varit me i några föreningar?

SK: Ja, fackföringen va ja ju me i, ända till ja vart som tjänsteman då. Sen fanns de ju arbetare-kommunen på de tiden, som dom hette då, den va man ju me i. Å så hade vi ju Konsum.

NN: Ja och hur va de me Konsum? När kom Konsum till? Va de efter (.....) Ratt-Karlsson?

SK: Ja den kom till, va ja inte inkallad då, i beredskap?

LK: Du va ju me å bilda den.

SK: Ja å bilda den ja, men när? Nähä, de va ja inte, ja va inte inkallad. Ja va nog hemkommen då, va sjutton va de för år?

NN: -39?

LK: -39 gick väl han (.....)-Karlsson?

NN: Ja ja tror han gick -39?

LK: De va -39 han gick.

SK: Va de inte ti jul -39, för te jul börja dom.

NN: Hur komde sig att ni bildade Konsumförening här? Vems ide va de?

SK: Ja de kom väl till, de va väl fackföreningen som - de va väl osämja - han va väl lite mer diktator ...

NN: Gamla Karlsson?

SK: De va ju så me gamla brukshandlare då.

NN: Körde han opp priserna mycke?

SK: Jaa, de sas ju de, de gjorde han väl förstås, men sen va de väl de att de e väl inte lätt å va profet i sitt eget fädernesland. Men de bestämdes där i alla fall att de skulle skickas ut en lista. Å skrevs ut en lista som cirkulera oxo. Å dom som va för de, dom skulle skriva på. Å de gjorde dom.

NN: De va i fackföreningens regi?

SK: Ja de va de. Å sen så fann ... Å när de va klart då tillsattes de väl en kan man säja interimsstyrelse eller nånting sånt därta, å den ble ja me i, de konstituerade sig på så vis att den valde mig till ordförande, å då va man me.

NN: Vilka va de mer i interimsstyrelsen?

SK: Ja din bror Evert va väl me?

LK: Ja min bror Evert va me.

SK: Glans va väl me? Så va de en som hette Bror Andersson, han va förman i verkstan där, när den börja på å komma. Han va ju den första förman i verkstan, förut va de ju bara smeder, fanns ingen verkstadbas. Ja minns inte va de va för ena mer? Sen skifta de ju.

LK: Bror Eriksson va väl me bra länge?

SK: Inte från början inte, men han va me i alla fall.

LK: Me va han i alla fall.

SK: De finns väl kort på föresten?

NN: Va de samma affärslokal som Karlsson hade haft?

SK: Ja de va de precis.

NN: Byggdes den om mycke eller tog ni över bara?

SK: Jaa, de togs över, de va ingen. Dom realisera väl lite, så sen tog Konsum över.

LK: Sen byggde ni ju mejeri eller va ..., mjölk å de därnere inunder källarn.

SK: Ja, de va ju ett krav ifrå folk, å de va väl hälsovårdsnämnden å grejer oxo som va på de. Men de gick ju aldri bra, de va ju för stora kostnader. Den lilla mjölken som mättes ut där.

NN: De skulle vara en som skulle skölfja?

SK: De gick ju inte ihop.

LK: Brö hade dom där nere me.

SK: De va bara å byta pengar - mjölk å brö - så de gick ju inte. De va en service sak bara, men de måste ju va så, de får lov å bli så.

NN: Hur sköttes mjölkutdelningen tidigare?

LK: Ja, då köpte en mjölk ifrån Sorunda, från Fällnäs. Å sen hade mamma å pappa en tant ifrån Mörkö som åkte över me mjölk åt dom.

SK: Ja de va tidigare de. Men sen vi vart gifta då va de ju ...

LK: Ja, sen vart de ju ått du brukha hann om ett sen.

NN: Var nånstans köpte man mjölken då?

SK: Uggetorp å Baggtorp.

NN: Ja menar på Oxen?

SK: De körde. Framme vi vebon.

LK: Där som den där stora vebon, där av de ett ...

SK: De finns kvar, kakle sitter väl kvar där inne i mejeri?

LK: Mangelbo e de oxo, därnere.

SK: - Där -.

LK: En stor me en sän där gammal mangel.

SK: Den sitter kvar ännu där inne. Därinne mätte dom ut mjölken, å de va en som va anställd utav bruket, som mätte ut de, å de fick man betala på kontore.

NN: Drog de på lönen eller ...?

SK: På lönen.

NN: Fungerade de bra?

SK: Ja de gjorde de.

NN: Å sen när Konsum kom då flyttade de över till källaren på Konsum?

SK: Ja de va väl ett bindande villkor att de måste ta över de.

NN: Hur kom de sig att Konsum inte blev så långlivat, så att säga?

SK: Ja de berodde väl på att utvecklingen gick dithän att folk ville ha betalt för dom jobba. Så ville dom ha semester å sen va ju hälsovårdsmyndigheterna å sånt där. De fordras ju så mycke, har nog lite större krav på Konsum, så att de va ju, vi tillhörde väl ..., de va väl inte ledningen, alltså Melander, han va väl inte nå sympatiskt inställd till Konsum. De blev ju lite svårigheter, och sen ja, tillhörde vi inte Södertälje - jo de gjorde vi ju - gick opp i Södertälje, då vart de lite hårdare bandage, kunde dom inte göra som dom ville för då hade de vari Södertäljeföreningen me, å då

SK forts: sprack de ju rätt snart, när dom kom me.

NN: Så då las den ner?

SK: Så då las den ner, då gick de helt enkelt inte å ... under dom förhållanden. Sen var de ju en som .., han hette Varotalas, som fick ta de där, å han behövde ju inte betala nån hyra å så jobba han ju själv de.

NN: Han jobba oxo vid bruket för övrigt?

LK: Nej han va ensammen (.....?).

Sk: Han va posten då. Så va han ensam levde väl enkelt på korvsnutar å resten. Å ingen semester, å ingen laglig arbetstid, å så såg ju hälsovårdsmyndighetena mellan fingrarna, bara för att de va ju bra att de fanns en affär där då. Ha de vari för sträng hade han inte kunna hålla på heller. Så att de va ju många orsaker som ... Färjan kom å folk for ikring. Får ju alltid lite bättre å välja på när dom kommer till en större ... bättre priser oxo. Dom har ju allti dagens pris o s v.

NN: Flyttade folk mycke från Oaxen? Om vi då börja från när fru Karlsson va barn. Pojkar å flickor som hade gått ut skolan, stannade dom hemma eller?

LK: Ja, dom måste ju iväg för dom kunde ju inte - ja pojkarna stannade ju kvar för de mesta, men flickorna måste ju iväg.

NN: Vart sökte dom sig?

LK: Stockholm.

SK: Ja de va väl inte alla pojkar, många stanna kvar.

LK: Ja pojkar, men flicker säger ja. Flickerna sökte sig, för de hade ju inga arbete, där ute.

NN: Så då va de inte så vanligt på den här tiden att pojkar å flickor från landet gifte sig? Om vi säger på -10 - -20 talet?

LK: Nej, de va de väl ibland, men de va väl inte så då inte.

NN: Hur va de senare? När började ungdomen flytta från Oaxen?

SK: De va väl först Melander kom dit vart de ju en väldi rusch, då va de ju många gamla la av.

NN: Trivdes dom inte me Melander då?

SK: De vart ju lite nytt å .. Lite så då tråkit.. Sven Ulriksson t e x Sven å Jocke Löv å Nisse Löv, Fagerström å Valle, ja vet inte va de va för nå, en massa sluta.

NN: Gick dom i pension eller sökte dom?

SK: Nej de va unga pojkar.

LK: Bara unga.

SK: De va en väldi åderlåtning då.

NN: Va Melander hård i början? Diciplin å sånt?

SK: Han va väl inte rutinerad, visst inte. Fällde väl lite dumma yttrande oxo. Nya kvastar sopa bäst, å så där vidare. De blir ju inte så bra. På en sån där plats. Men de e väl inte bara där, de e väl de överallt. På den tiden va de ju oxo att dom behövde inte krusa nånting, de fanns arbete .. Oj, oj de va bara te å sopa på de. Då stack ju dom flesta, de va synn för de va eliten som stack.

NN: De va ju då i samband me kriget -39?

SK: Ja ville ju flytta ja me, men ja fick inte för familjen. Dom ville va kvar, både barna å frun.

NN: Barna, när dom flyttade sedemera eller har dom arbetat?

LK: Flickan jobba på kontoret ett tag.

SK: De va många år.

LK: Finns här, där borta står hon. Där borta är hennes man å hon. Å här e son, han bor i Järna.

NN: Har han arbetat något på Oaxen?

LK: Jaha.

NN: När flyttade han från Oaxen?

LK: De e väl tie år sen han flytta.

SK: Ja han va verkstadbsas när han flytta därifrån. Han va väl den fjärde generationen då?

LK: Ja fjärde va de nog.

SK: På både sider tror ja? Morfar å mormors sida.

LK: Flickan jobba på kontore i ... hon börja väl när hon va 14 år?

SK: Ja hon jobba där nära år.

LK: Sen tyckte ju doktorn hon hade svårt för luftrörena, så hon måste flytta därifrån. Sökte hon in te Pershagen.

SK: Scania Vabis va hon på.

NN: Umgicks familjerna mycke me varandra på fritiden, eller höll man sig på sin kant, på Oaxen?

SK: Nä men då när vi va gifta va...

LK: .. va vi mycke tillsammans me våra ungdomar som ...

SK: Vi gifte oss ju tidit, å de gjorde ju de att de vi var i lag med när de va lördagskväll, kom dom ju opp till oss. Koka kaffe å prata, då hade dom nån stans å ta vägen, även om dom va ensamma eller hade sällskap, så kom dom opp. Å så umgicks man me andra familjer oxo. Men sista åren kan man säga, så satt man var å en å titta på sin TV.

NN: Hur kom de sig att de blev en sån markant förändring i umgängeslivet?

SK: Ja de kom väl in nytt folk.

LK: Sen hade dom väl sina barn, hade många så därs som kom hem på lördagskvällar å söndagar.

SK: Å föreningslivet vart dött å de berodde väl på de att ingen förening fick blomma som man ville. Vi bilda t e x båtklubb. Där hade vi mycke trövlit. Årsmöten. Vi laga mat själva till o me, å greja där å ordna å de va trevlit. Men sen, ja vet inte hur de blev sen vart de där, får man nog säga att va nog genom Melander, att de tog han hann om. Å då gjorde dom vårsupe till årsmöte, de va bara mest utomstående, Medlemmarna som ve me å bilda, dom fick knappt sittplats. Då sluta de, De vart någe fint å stelt över de hela, Förut så va de ju gemytligt.

NN: Va de många som hade båtar, som gav sig ut på sjön?

SK: Ja, de hade väl nästan alla.

LK: Båtsemlester hade di ju, ute me båtarna.

NN: Tältade man mycke?

LK: Vi hade ju båt som låg i.

SK: Senare tältade vi ju oxo. Så hade vi en resgrammofon, den tog vi me oss. Den har vi kvar än, fast fjädern e av, å sen skiver då. Sen tog man den där me sig. Å sen bar man den där i land nånstans i nån backe eller vid sjöstrand nån stans å då spela man grammofon.

NN: Dukade upp?

SK: Hade man en fotboll å en poloboll i båten , å de där va ju... ungarna boda ju, omöjliga, då måste man hoppa i å mota opp- mest under vattne. Så spela man fotboll ibland på land, å så va de Poloboll. Träffas båtar å de va rolit, skojit. De va riktiga fotbollslag där ut på Björnöö vet ja. Men sen de sluta vi me sen, för att vi vart ensamma, ungarna fick ju sitt. Skaffa sina ... Sen vill dom inte va lag me oss. Så satt vi två i en motorbåt ensamma. Så sadla vi om, sålde vi den. Vi köpte bil i ställe.

NN: Vad betydde släktingarna när ni va nygifta? Betydde släktingarna mycke tog dom hand om ...?

LK: Javisst. Mamma å pappa tog ju hand om barna när vi skulle nånstans.

SK: Va vi ut en kväll å dansade, de va föreningsfester å så där, då tog ju dom hann om barna.

LK: Fast vi fick hämta dom för de mesta för de ville int ligga borta å sova på natten. Då fick vi hämta hem dom, när vi kom hem.

NN: Va de annars vanligt att grannfruar tittade till barnen, eller va de släktingarna?

SK: De va släktingarna. För i regelhade dom ju släkt alla, som gick bort till dom å tittade efter barna, å så gick dom hem när dom kom hem, eller oxo hämtade dom hem barna. För de mesta va de nog så. De va sällan de låg nån kvar.

LK: Nää, endera va väl pappa å mamma å såg till barna eller hade vi dom hemma hos dom.. Sen hämtade vi hem dom.

NN: Om vi skulle rekapitulera det här med släktingarna: Din far han bodde på Oaxen?

SK: Nä, de va Lisas far. Min far va på Mörkö. Han va från Axvik.

NN: Va han lantarbetare där?

SK: Han arrederade ett ställe vid Hörningsholm, Han va arrendator, å de gjorde att när ja kom till Oaxen, så va ja från Axvik - å de fick alla öknamn - å då kalla dom mig för Axvikarn. De känner alla till mig under de namnet.

NN: Hur kom de sig då att du kom över till Oaxen? Var det för att de inte fanns någe arbete på fastlandet?

SK: Nej, de fanns de inte, nöden tvingade mig. Ja sa att när ja kom dit, att ja skulle inte bli där så länge. Alla gick där i träkängor, träskor och stora slokhattar å mollskinnsbyxor å stora skavda storvästar. Kalkiga å skäggiga. Ja vet han Elis i Norrbacken tal ja ju om här .. Fanns ingen matsal, satt ju på ugnarna å åt. Man hade massäck me sj. Så värmde man ... hade pannkakor me sj, värmde dom på en skyffel framför dom där - kalkskyffel - fyrarna. Å sen hade han ett par blankslitna mollskinnsbyxor. Han hade fläsk oxo till dom, då la han dom där på knä, så skar han på de där, skar fläske å åt, de va ingenting.

NN: Va han gammal? Tillhörde de gamla gänget?

SK: Jaha. Å tala om de där, tyckte de va så hemskt med de där skitiga byxerna, å sen sitta å skära fläsk på dom. Men han åt å han mådde bra. Han levde å va pigg.

NN: Så duhade ursprungligen bara tänkt ta det här som ett extra?

SK: Ja de va bara försörjningsfråga, att man skulle försöka försörja sig.

NN: Men hur kom det sig att du sadlade om?

SK: Ja de fanns inge jobb, å sen gifte vi oss, då måste man försöka försörja familjen.

NN: Ja, så träffades ni på Oaxen?

LK: Ja, inte förrän vi fick sällskap, å börja jobba där. Ja va i Stockholm ett tag, men så måste jag komma hem till mamma, hon vart sjuk, hon orka inte me. Min bror bodde hemma, å sen min syster, hon jobba på kontore då. Hon bor i Stockholm nu i Solna.

NN: Levde mormor då, så länge?

LK: -20 dog hon.

NN: Va de många smeknamn på arbetarna? Vi har ju Lackas, som hade varit ute vid Lackasöarna, så Axviken somdu hette. Hade alla i stort sett något sånt där binamn?

SK: Ja de kanske inte alla men dom flesta. Nobbe t ex va en som dom kalla för han hette Albin Pettersson.

NN: Ja va hemma hos honom igår å pratade me honom.

SK: De fick han när (.....?) flög till Nordpolen, då kalla han (:::::::) för Nobbe, "den där djävla Nobbe"; sen fick han heta Nobbe. Å de heter han nu me. Dom hade ju andra namn som Skogstorparn å Smedstorparn å Lilltorparn.

LK: De va väl ställena som ...?

SK: Å Erik, honom kalla dom för Bulterik, av vilken anledning vet ja inte.

NN: Va de flera arbetare som bodde på Mörkö å Sorunda, än dom som bodde på Oaxen? Va de mest huvudsakligen Oaxen?

SK: De va ju mindre på Mörkö å Sorunda, Huvuddlen va ju på Oaxen.

NN: När ni gifte er, arbetarna, va dom huvudskligen gifta då, eller fanns de redan ungkarlar då på -20-talet, många som jobba där?

SK: De va väl inte så många, men de fanns väl nån. Albert Enström t ex. De va den enda på Oaxen förresten, äldre, sen va de grabbar. De va väl inge mer?

LK: Neej, de va de nog inte, de va nog bara han annars va dom jugifta en del av dom där äldre.

SK: De va duktiga grabbar dom där gamla. Oj oj. Ja kommer ihåg en gång de va sen de börja komma löst folk dit, de va norrlänningar, Sundsvallskillar dom hade vari inne hos den där Arvid Lindström å hälsa på.

LK: Nedanför baracken, jaha.

SK: Arvid Lindström i ena ändan oxo bodde August Karlsson i andra ändan.

LK: Lägenhet i bågge ändar då, de e hopslagna nu.

SK: Å dom hade vari inne hos Arvid där å fått nån sprit. Dom visste att han hade sprit. Då skulle väl dom ett på natten när Arvid var borta, å stjäla sprit. Tog fel å gick in te August ~~is~~älle, å Hulda vakna å sa "va de nån inne"? August vakna ju, yrvaken å dan förstås, opp - å dom iväg å ut.

Å han fick tag i stekpanna när han sprang förbi. Bara nattskjorta. Sprang in te morfar, Lisas pappa, han bodde där breve. Han opp då, han va jägare han, han hade hagelbössa. Han fick tag i bössa, en grabbnäve skott, sen iväg ut i mörkre. De sprang de där två gubbarna i nattskjorta o hagelbössa.

NN: Fick dom tag i dom?

SK: Nähä, de va nog tur de. Men ja säger de, de e inga som gör nu, de va riktiga grabbar. Dom fick inte hjärtskakning. hem/

NN: Va de mycke att dom festade, hade dom mycke bränningssapparater på -20 - talet?

LK: Ja tror inte dom brände? Nä.

SK: De va nog före i så fall, nä de fanns inga.

LK: Ja vet inte ja, ja såg då aldri något.

NN: Festade dom om rejält?

SK: Ja dom köpte sig en liten till helgerna, å va de fackföreningsfest, va de tjo å tjim riktit. Å alla andra fester me för den delen. Sprang emella stugerna då.

LK: De e klart, när löskarlarna som kom sen, jobbarn, dom va ju ...

SK: De va på senare år då, sen då under krige. Då kom de je en massa dumma individer.

NN: Ställde dom till bråk för den bofasta befolkningen eller höll dom sig till sig själva mycke?

SK: Dom va väl på sätt å vis ett påhäng.

LK: Ja men dom ofredade väl inte befolkningen just?

SK: Jaa, de va väl snudd på.

LK: Dom bodde ju där borta i barracken, otrevlit va de ju.

NN: På vilket sätt va de det?

SK: Affärn t e x, där skulle dom ju ... Vi fick ju restitution från Länsstyrelsen genom nykterhetsnämnden att biran vart ransoneras. Dom fick inte köpa mer än (.....) annars hade dom ju dragit in, de ville vi ju inte. Vi ville att de skulle gå å köpa en dricka. Då skulle dom få 4 per man å dag. Å de va ju inte rolit. De vart ju bråk. Åtminstone den där Viberg, rallarn. Ja dikt en visa om de där. Artur Tunell va utan (.....) han vart förbannad att han sluta.

SK Vet inte var ja har den där visan? Vi kan ju titta.

--PAUS--

LK: De e mycke ombyggt i lägeheterna.

NN: Men utväntigt e de ...?

LK: De e väl ungefärliga, fast Slotte e ju precis likadant. De e ju bara de att de e ju borttage på båda södra ändan å norra ändan, e trapperna borttagna.

NN: Så de va ingångar?

LK: Ja de va ingångar på siderna.

NN: Sen har dom rivit Stadshuset?

LK: Stadshuset e borta ja. Annars e de som de brukar.

SK: De här skrev ja då de va bråke , å de där sjöng han, Tunell skulle va ute, å ja va han

NN: Vilka e de Eva Karlsson?

LK: Ja de e de.

NN: Hur va hon släkt?

LK: Hon va gift me en bror till en svägerska till mig. De e ju de enda släktingar vi ha kvar härute.

NN: de va Evert Karlsson?

LK: Ja.

NN: Han lär ha kunnat mycke om gammalt?

LK: Han satte sig in i mer i de där än en annan.

SK: De e bra, å minne oxo.

LK: Ja säger de, man skulle ha tage reda på mer, om man hade tänkt påt, de gör en inte när man e yngre. De blir sen när man blir äldre.

SK: Ja hade skrive opp när ugnarna va byggda, men de vet ja inte va ja har.

NN: Men de kan jag nog få från kontoret. Melander tror jag har de. Det finns ju ett stort arkiv där.

-- Då tänkte jag bara fråga avslutningsvis: Jag såg att der var 26/3-07, de e på Oaxen, Mörkö?

LK: Mamma stod de hon va född på Oaxen hon me, stod de de, eller Karta?

NN: Hon e född på Karta.

LK: Ja de va hon.

NN: Vad hette mamma då?

LK: Hon hette Hildegard, Fransiska, Maria Karlsson. Född Karlsson å de va ja me. Ja fick inte byta namn.

NN: Förnamnet va va de?

LK: Lisa. Signe, Elisabet. Å Lisa kallade dom mig för.

NN: Å du va född?

SK: 20 april 1907.

NN: Sven Karlsson, å du va född i Mörkö socken?

SK: Nej ja e född i Södertälje. Östertälje t o m.

NN: Så då va du ung när din far arrendera den där gården?

SK: Ja va ju i Sorunda, å fiskardräng då.

LK: Ni flytta ju undan för undan i kring.

SK: Han va statare från början, men han rodde väl upp sig så att han arr- endera stället. De va 34 tunnland jord. Ett par tre hästar, en åtta tie kor.

LK: Vilket år va de de kom dit då?

SK: -25. Först hade dom ett litet torpställe uti Grödinge som hette Gökbacken. Så när de slutade med att arrendera så köpte dom ett ställe häroppe i Gåsinge.

NN: När flytta dom från Oaxen, vilket år?

SK: De var två år i våras.

NN: De är alltså 1972. Gick du i pension samtidigt då?

SK: Ja.

NN: Bodde ni hela tiden i samma bostad?

SK: Vi bytte en gång, Vi bodde Slottet i 19 år å 9 månader. Sen flytta vi opp.

LK: Opp på den där höjden, Villan 14, på nedre botten i ett rum å kök först. Men sen -60 vart de omgjort då fick vi hela den andra lägenheten med.

NN: De var hela planet?

LK: Ja hela planet.

SK: Då hade vi den te varda årum å ... å de var ju bra.

LK: Då hade vi stor plats när inte barna var med.

SK: Plan utanför å häck, de var ju trivsamt, bra utsikt ...

NN: De var stor fin förstukvist på den villan, åt öster på nedre botten, 2 glasdörrar...?

SK: Nä, de var på övre botten

NN: Ingången var från gaveln då?

SK: Ja, just det. Södra gaveln å norra med fick vi ju sen. Vi använde ju bara södra. Så hela den västra sidan på kåken, där hade vi ju trädgård.

där odla vi blommor å lite av varje. Å så ympa ja i ett surkartsträ, i backen norr på. Ja ympa i 5 sorters äpplen men de var 2 som tog sig. De var såna här Stenkyrkaäpplen, å så Transparent Blanch.

LK: Källare fanns under.

NN: Jaså, källan fanns under å de är plåtluckor?

SK: De finns bra källare.

NN: När ni bodde i Slottet, var hade ni de källaren?

LK: Ända nere vid affären. Första källaren.

SK: Alldeles vid vägen.

NN: Ägde man källarna? Kunde de gå i arv?

LK: Ja.

SK: Vi köpte de där av smen när han flyttade. 15 kr gav vi för källarn. När vi flytta åt vi fick nå annat då sa ja på kontoret, om de ville lösa in den till bruk eller om ja skulle sälja den? Ville dom lösa in den. Dom löste in den.

NN: Ingen vinst å ingen förlust.